

Ectenia morților

Liturghiile românești și slave așează, după ectenia întreită, ectenia morților preluată din slujba panihidei. Așezarea ecteniei morților după ectenia întreită și ca o prelungire a acesteia este justificată de sensul ecteniei întreite de rugăciune a Bisericii pentru nevoile fiecăruia, inclusiv ale celor mutați de la noi. Ectenia morților este o cerere stăruitoare, izvorâtă din dragoste, ca mila lui Dumnezeu să se reverse și asupra celor adormiți. Rostirea ecteniei morților nu este obligatorie la fiecare Sfântă Liturghie ci, potrivit indicațiilor din Liturghier, numai atunci când se face pomenirea morților.

Sâmbata este ziua pomenirii morților

Potrivit tradiției ortodoxe sâmbăta, ziua a șaptea, ziua în care creația este recunoscută drept „*bună foarte*”, ziua lumii acesteia, este, în același timp, zi de sărbătoare și zi a morții. „*Este o sărbătoare deoarece lumea aceasta și timpul ei ne spun că Hristos a învins moartea și a instaurat Împărăția Sa, deoarece Întruparea, moartea și Învierea Sa reprezintă plinirea creației întru care Dumnezeu S-a bucurat la începuturi. Este ziua morții deoarece în moartea lui Hristos lumea a murit iar mântuirea, plinirea și transfigurarea ei sunt dincolo de mormânt, în veacul ce va să fie. Toate sâmbetele anului liturgic își dobândesc înțelesul de la două sâmbete importante: aceea a învierii lui Lazar (ajunul Floriilor n.n.), care a avut loc în lumea aceasta și care este vestirea și încredințarea învierii celei de obște și Sfânta și Marea Sâmbătă a Paștelui când moartea însăși a fost schimbată și a devenit puntea către viața nouă a noii creații*”. Sâmbăta este, pentru toate acestea, ziua pomenirii morților în nădejdea învierii. În mod special, în câteva sâmbete de peste an se face pomenirea generală a morților și anume în sâmbăta dinaintea Duminicii lăsatului sec de carne (moșii de iarnă), sâmbăta dinaintea Duminicii Pogorării Duhului Sfânt (moșii de vară), prima sâmbătă din luna noiembrie (moșii de toamnă).

În secolul al XVIII, la Sfântul Munte Athos s-a iscat o puternică controversă pe tema zilelor când se face pomenirea morților. Gruparea tradiționalistă a „*colivarilor*” (numiți astfel ironic de către adversari), având ca exponenți de frunte pe Macarie al Corintului (1731-1805) și pe Sfântul Nicodim Aghioritul (1749-1809), susținea respectarea riguroasă a tradiției Bisericii potrivit căreia pomenirea morților se face numai sâmbăta. Adversarii lor erau adepții obiceiului creat în timp potrivit căruia pomenirile morților se pot face în orice zi a săptămânii, chiar și duminica. Răspunsul Patriarhiei ecumenice la această dispută a fost că „*cei ce săvârșesc pomenirea celor adormiți sâmbăta fac bine, iar cei care o săvârșesc duminica nu sunt vrednici de osândă (...)* cum de altfel e obiceiul și în bisericile din cetăți, și anume de a săvârși pomenirea morților duminica din pricina adunărilor creștinilor ce se strâng atunci”. După cum reiese și din acest răspuns, din punct de vedere liturgic, sâmbăta este cea mai potrivită zi pentru săvârșirea pomenirii morților. Dar, din rațiuni păstorale, în special la parohii, această pomenire se poate face și duminica, ziua în care întreaga comunitate este adunată și ne putem ruga cu toții pentru cei adormiți care sunt împreună mădulari cu noi ale Trupului lui Hristos, Biserica (cu condiția ca la parastas să rămână întreaga comunitate).

În concluzie, la Liturghie ectenia morților se pune sâmbăta, iar în duminici și sărbători, atunci când sunt parastase, preotul poate să o pună sau nu.

Tâlcuirea ecteniei morților

Ectenia morților începe cu invocarea și mărturisirea milei lui Dumnezeu după modelul psalmului 50, repetând una din cererile ecteniei întreite: ***Miluieste-ne pe noi, Dumnezeule, după mare mila Ta, rugămu-ne Ție, auzi-ne și ne miluieste***. Ne rugăm ca marea milă a lui Dumnezeu să se reverse asupra noastră, a tuturor mădularilor Bisericii, vii și adormiți. Când spunem „*noi*” ne rugăm pentru iertarea păcatelor noastre, a celor prezenți în biserică, pentru ca rugăciunea noastră

să capete putere. Dar, spunând „noi” îi includem și pe cei adormiți, de care nu suntem despărțiți total ci cu care suntem uniți în Hristos. Asupra lor se va concentra de acum rugăciunea noastră:

Încă ne rugăm pentru odihna sufletelor adormiților robilor lui Dumnezeu (N) și pentru ca să se ierte lor toată greșeala cea de voie și cea fără de voie. Sufletul omului nu-și poate găsi odihnă decât în Dumnezeu. Păcatul săvârșit cu voie sau fără de voie ne desparte de Dumnezeu împiedicându-ne să intrăm în comuniune cu El. Ruptura produsă de păcat în noi devine mult mai apăsătoare după moarte când, în lumina lui Hristos, ne înțelegem păcatele ca eșecuri existențiale, ca trădări ale menirii noastre de a fi chip și asemănare a lui Dumnezeu și de a înainta într-o comuniune tot mai deplină cu El. De aceea ne rugăm pentru iertarea păcatelor celor adormiți, ca astfel ei să găsească odihnă în Dumnezeu.

Ca Domnul Dumnezeu să așeze sufletele lor unde dreptii se odihnesc. Mila lui Dumnezeu, Împărăția Cerului și iertarea păcatelor lor, de la Hristos, Împăratul Cel fără de moarte și Dumnezeul nostru, să cerem. Comuniunea cu Dumnezeu înseamnă comuniunea cu toți sfinții care și-au găsit odihna în El, înseamnă împărtășirea de mila lui Dumnezeu și intrarea în Împărăția Sa și are ca condiție iertarea păcatelor. Odihna pe care o cerem pentru cei adormiți nu este o stare negativă, de inactivitate, ci o bucurie de Împărăția cerurilor, care e comuniunea tuturor și e plină de toate bunătățile spirituale. Odihna aceasta e viață, o viață în care gustăm, simțim, ne asimilăm toate bunătățile spirituale care se revarsă din Dumnezeu și din comuniunea cu semenii cu care suntem uniți în Dumnezeu. Toate acestea caracterizează odihna în „sânul lui Avraam” iar „sânul lui Avraam”, ca strămoș al lui Hristos ca om, e Hristos însuși, spune Sfântul Atanasie. De aceea rugăciunea noastră se îndreaptă spre Hristos pe care-L mărturisim Împărat și Dumnezeu al nostru. El nu este un împărat obișnuit ci, ca Cel ce a învins moartea, este Împărat fără de moarte și Dumnezeu.

Ectenia continuă cu o **rugăciune** rostită de către preot: **Dumnezeul duhurilor și a tot trupul** - Rugăciunea debutează cu o mărturisire biblică despre Dumnezeul nostru preluată din Vechiul Testament (Numeri 16, 22 și 27, 16). Termenul de „trup” este folosit aici în sensul ființei umane depline, trup și suflet, sens pe care îl regăsim și atunci când se spune că „Cuvântul trup s-a făcut” (Ioan 1, 14) și că Duhul Lui se pogoară „peste tot trupul” (F.A. 2, 17; Ioil 2, 28) la Cincizecime. **Dumnezeul duhurilor și a tot trupul** este Dumnezeuul îngerilor și al oamenilor, Dumnezeuul celor aflați în trup și al celor adormiți.

Care ai călcat moartea și pre diavolul ai surpat și ai dăruit viață lumii Tale - Prin Întruparea, Patima și Învierea Sa, Fiul Lui Dumnezeu a călcat moartea și a surpat stăpânirea diavolului dăruind viață lumii. Pentru aceasta îndrăznim să ne rugăm în continuare pentru odihna sufletelor celor adormiți, arătând valoarea unică a fiecăruia prin pomenirea lui nominală.

Însuși Doamne, odihnește sufletele adormiților robilor Tăi (N), în loc luminat, în loc cu verdeață, în loc de odihnă, de unde a fugit toată durerea, întristarea și suspinarea. - Locul luminat în care ne rugăm să-și găsească odihnă este Împărăția lui Dumnezeu, Ierusalimul cel de sus care „nu are trebuință de soare, nici de lună, ca să o lumineze, căci slava lui Dumnezeu a luminat-o și făclia ei este Mielul” (Apocalipsa 21, 23). Locul de verdeață este pomul vieții care crește lângă râul vieții făcând rod de douăsprezece ori pe an și ale cărui frunze sunt spre tămăduirea neamurilor (Apocalipsa 22, 1-2). Textul face trimitere de asemenea la imaginea păstorului celui bun care își paște turma la loc de verdeață (Psalmul 22). Împărăția lui Dumnezeu pe care o cerem pentru cei adormiți este locul adevăratei odihne proorocit de Isaia (Isaia 51, 11) de unde a fugit toată durerea, întristarea și suspinul: „Și va șterge orice lacrimă din ochii lor și moarte nu va mai fi; nici plângere, nici strigăt, nici durere nu vor mai fi, căci cele dintâi au trecut” (Apocalipsa 21, 4).

Și iartă lor, ca un Dumnezeu bun și Iubitor de oameni, toată greșala ce au săvârșit cu cuvântul, cu lucrul sau cu gândul. - Pentru a putea dobândi odihna cea veșnică sufletele au nevoie de iertarea păcatelor săvârșite în viață cu cuvântul (*Vă spun că pentru orice cuvânt deșert, pe care-l vor rosti, oamenii vor da socoteală în ziua judecății - Matei 12, 36*), cu lucrul sau cu gândul (*Eu însă vă spun vouă: Că oricine se uită la femeie, poftind-o, a și săvârșit adulter cu ea în inima lui - Matei 5, 28*).

Că nu este om care să fie viu și să nu greșescă. Numai Tu Singur ești fără de păcat; dreptatea Ta este dreaptă în veac și cuvântul Tău adevărul - Cu conștiința păcătoșeniei noastre (*Dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi - I Ioan 1, 8*) venim înaintea celui singur fără de păcat (*Cine dintre voi Mă vedește de păcat? - Ioan 8, 46*) care este Însuși Adevărul (*Eu sunt Calea, Adevărul și Viața - Ioan 14, 6*).

Că Tu ești învierea și viața și odihna adormiților robilor Tăi (N), Hristoase, Dumnezeul nostru, și Ție slavă înălțăm, împreună și Celui fără de început al Tău Părinte și Preasfântului și Bunului și de viață făcătorului Tău Duh, acum, și pururea, și în vecii vecilor - Hristos este viața și învierea noastră, „locul luminat”, „locul de verdeață”, „locul de odihnă” pentru că este unit după ființă cu Tatăl cel fără de început și cu Duhul de viață făcător.

Întru fericita adormire, veșnică odihnă dă, Doamne, sufletelor adormiților robilor Tăi, celor ce s-au pomenit acum, și le fă lor veșnică pomenire. În final cerem veșnică pomenire a celor adormiți căci „a pomeni pe cineva înseamnă a trimite spre acela un curent de viață. Iar a-l pomeni neîncetat înseamnă a trimite spre el un curent neîntrerupt și veșnic de viață. A pomeni în veci înseamnă deci a ține veșnic în viață pe cel pomenit”. Suntem datori să ținem în noi pomenirea celor dragi, a înaintașilor noștri, a fraților noștri întru Hristos, în dorința de a-i întâlni pe toți în Împărăția lui Dumnezeu. „Cerând lui Dumnezeu pomenirea veșnică a unor persoane arătăm nu numai valoarea eternă a acelor persoane și voința noastră de iubire netrecătoare a lor, ci și răspunderea noastră pentru eternitatea lor fericită; afirmăm că și de noi depinde eternitatea lor fericită”.